

Η Τράπεζα Θεμάτων στην πολιτογράφηση: μια κριτική αποτίμηση

πηγή: unsplash

Η έκθεση με τίτλο «Η Τράπεζα Θεμάτων στην πολιτογράφηση: μια κριτική αποτίμηση» δημοσιεύεται ως μέρος του έργου «Η Ιθαγένεια στην πράξη», που υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης το Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity και εταίρο την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Συγκεκριμένα, αποτελεί μέρος της δράσης «καταγραφή και ανάδειξη ζητημάτων στη διαδικασία απόδοσης ιθαγένειας» και δημοσιεύεται ενόψει των πρώτων εξετάσεων για την απόκτηση του Πιστοποιητικού Επάρκειας Γνώσεων για Πολιτογράφηση (Π.Ε.Γ.Π) στις 16 Μαΐου 2021 με στόχο να αναδειχθούν κάποια από τα σημαντικά ζητήματα της επερχόμενης γραπτής δοκιμασίας που προβλέπει το νέο σύστημα πολιτογράφησης.

Ποιος/α Έλληνας/ίδα πολίτης γνωρίζει το όνομα της Ελληνίδας βασίλισσας που ήταν αδερφή του Κάιζερ Γουλιέλμου Β΄ της Γερμανίας; Ποιος/α από εμάς, που έχει την ελληνική ιθαγένεια, ξέρει αν η τελευταία Ελληνίδα βασίλισσα ονομαζόταν Αλίκη ή πόσους πρωθυπουργούς ανέδειξε η οικογένεια Ράλλης; Πολλοί θα αναρωτηθούν τι σχέση έχουν τέτοιες ερωτήσεις με την ελληνική ιθαγένεια. Κι όμως, οι παραπάνω ερωτήσεις περιλαμβάνονται στην Τράπεζα Θεμάτων, μέσω της οποίας, με βάση το νέο σύστημα πολιτογράφησης, η ελληνική πολιτεία θα αξιολογεί αν οι αιτούντες/σες την ελληνική ιθαγένεια είναι ενταγμένοι/ες στην ελληνική κοινωνία. Με άλλα λόγια, η ελληνική πολιτεία θεωρεί τέτοια ερωτήματα

απαραίτητη γνώση για κάποιον/α που θέλει να γίνει Έλληνας/ίδα πολίτης. Δηλαδή τα θεωρεί γνώση που θα έπρεπε να έχουμε όλοι μας.

Η Τράπεζα Θεμάτων φυσικά δεν αφορά μόνο την ιστορία και δεν είναι το μόνο που αλλάζει στο σύστημα πολιτογράφησης. Με το Ν. 4735/2020¹ και διάφορες υπουργικές αποφάσεις έχουν σταδιακά εισαχθεί μια σειρά αλλαγών (π.χ. εργασιακά/οικονομικά τεκμήρια²) που έχουν δημιουργήσει ένα καινούριο και διόλου ενθαρρυντικό τοπίο στην πολιτογράφηση³. Η παρούσα έκθεση ωστόσο επικεντρώνεται στην Τράπεζα Θεμάτων γιατί αποτελεί την καρδιά του νέου συστήματος. Με βάση τον σχεδιασμό του Υπουργείου Εσωτερικών, η Τράπεζα αποτελείται ουσιαστικά από δύο μέρη: το ένα αφορά τη γλώσσα (κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου), το άλλο είναι γνωσιακό και χωρίζεται σε τέσσερις θεματικές ενότητες (γεωγραφία, ιστορία, πολιτισμός, πολιτικοί θεσμοί). Προφανώς όλα αφορούν την Ελλάδα ως δεύτερη πατρίδα. Θυμίζουμε εδώ ότι το νομοσχέδιο για την Τράπεζα Θεμάτων και η αλλαγή στη διαδικασία για την πολιτογράφηση ξεκίνησε από την προηγούμενη κυβέρνηση (ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, 2015-2019) με στόχο να κάνει πιο αντικειμενική τη διαδικασία. Πράγματι, μέσω της χρήσης πιο προβλέψιμων και τυποποιημένων εργαλείων αξιολόγησης –της Τράπεζας Θεμάτων– η τότε ηγεσία του Υπουργείου Εσωτερικών και η Ειδική Γραμματεία Ιθαγένειας στόχευε πρωτίστως στη διαδικασία αξιολόγησης και προσπαθούσε να αντιμετωπίσει το «πρόβλημα» της διακριτικής ευχέρειας των μελών των Επιτροπών κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Παρά τις όποιες καλές προθέσεις ωστόσο, η αντικειμενική στροφή προς την κωδικοποίηση των μαθησιακών και γνωστικών κριτηρίων με βάση τα οποία κρίνονται οι αιτούντες/σες, εγκυμονούσε εξαρχής μεγάλα προβλήματα που απλώς αναδύθηκαν αργότερα.

Και αυτό για δύο λόγους. Πρώτον, οδηγεί αυτομάτως σε μια διαδικασία που θεωρεί ότι υπάρχει μια «σωστή» ένταξη και μάλιστα αντικειμενικά μετρήσιμη –σε μια διαδικασία δηλαδή που μετράει την ένταξη των αιτούντων/ουσών. Και δεύτερον, γιατί διαμορφώνει μια μονοδιάστατη και στατική πρόσληψη της ιδιότητας του πολίτη που δεν λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των υποψηφίων (επαγγελματικά, γεωγραφικά, ταξικά, φύλου), τα άμεσα βιώματα και τους ιδιαίτερους δεσμούς που έχουν διαμορφώσει με τη νέα τους πατρίδα σε συνδυασμό φυσικά με τις όποιες γνωσιακές δεξιότητες αυτοί φέρουν και από την προηγούμενή τους: άλλο ένας/μία αιτών/ούσα πολιτογράφηση λειτουργικά αναλφάβητος/η στη γλώσσα του κι άλλο ένας άνθρωπος λειτουργικά αναλφάβητος μόνο στα ελληνικά.

Τα εγγενή προβλήματα της στροφής αυτής λοιπόν έγιναν πολύ πιο σαφή με τις αλλαγές που έφερε η τωρινή ηγεσία του ΥΠΕΣ στη διαδικασία πολιτογράφησης και την εισαγωγή της Τράπεζας Θεμάτων.

Η παρούσα έκθεση βασίζεται στα δεδομένα που έχουμε ως τώρα από τη διαδικασία της πολιτογράφησης, στην επιστημονική εξειδίκευση των δύο συγγραφέων (ιστορία, πολιτική επιστήμη, κοινωνική θεωρία, επικοινωνία) καθώς και στην εμπειρία τους ως διορισμένων μελών των Επιτροπών Πολιτογράφησης μετά από πρόταση της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (2017-2021).

Η έκθεση αποτελείται από δύο μέρη. Το πρώτο περιέχει κάποια σύντομα γενικά σχόλια για τη διαδικασία, για το επίπεδο των ερωτήσεων, τα εκτιμώμενα ποσοστά επιτυχίας και την κοινωνική μεροληψία που χαρακτηρίζει πολλές από τις ερωτήσεις. Το δεύτερο μέρος είναι πιο στοχευμένο και καταπιάνεται με τις θεματικές ενότητες της γεωγραφίας, του πολιτισμού, της ιστορίας και των πολιτικών θεσμών, τις οποίες σχολιάζει ξεχωριστά. Στην παρούσα έκθεση δεν αξιολογούνται οι θεματικές ενότητες που αφορούν τη

¹ Βλπ, το Δελτίο Τύπου του Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity [« To Generation 2.0 RED για τον νέο νόμο πολιτογράφησης»](#)

² Βλπ, το Δελτίο Τύπου του Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity [«Μήπως τελικά καταργείται η πολιτογράφηση;»](#) σχετικά με την επιβολή των πλέον αυστηρών οικονομικών κριτηρίων από Υπουργείο Εσωτερικών.

³ Βλπ, το Δελτίο Τύπου της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου [«Ιθαγένεια σε αποκλεισμό»](#)

γλώσσα (κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου), διότι όπως είναι δομημένες ακολουθούν τα πρότυπα της εξέτασης γλωσσομάθειας και ως εκ τούτου χρήζουν ξεχωριστής και εξειδικευμένης ανάλυσης. Στον σχολιασμό της κάθε θεματικής ενότητας λαμβάνουμε ως δεδομένη τη νέα πραγματικότητα στην πολιτογράφηση και καταλήγουμε σε προτάσεις βελτίωσης της νέας διαδικασίας.⁴ Τα σημεία αυτά στοχεύουν στο «τι να γίνει τώρα» και όχι στο «τι θα έπρεπε να έχει γίνει» με δεδομένο ότι κάποια τράπεζα θεμάτων θα παραμείνει.

Γενικά σχόλια

Με βάση την εμπειρία και τα δεδομένα που έχουμε για τα προφίλ των υποψηφίων μπορούμε να πούμε με κάποια βεβαιότητα ότι θα δούμε σημαντικές μειώσεις στα ποσοστά επιτυχίας. Και αυτό θα οφείλεται σε δύο παράγοντες. Ο ένας είναι ότι οι περισσότερες ερωτήσεις ανά θεματική ενότητα δεν ικανοποιούν τον στόχο της εξέτασης που δεν είναι άλλος από τη διαπίστωση της ένταξης και συμμετοχής των αιτούντων/ουσών στην ελληνική κοινωνία. Με βάση το ίδιο το Υπουργείο αυτό σημαίνει ότι η διαδικασία πρέπει να αξιολογεί το κατά πόσον οι αιτούντες/σες διαθέτουν «τις γνώσεις για τη χώρα μας, τον πολιτισμό μας, τους θεσμούς και την ιστορία μας σε βαθμό που θα τους επιτρέψει να ασκήσουν τα δικαιώματα και να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις του Έλληνα πολίτη». Η Τράπεζα Θεμάτων ωστόσο, στην παρούσα μορφή της, είναι περισσότερο τεστ γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων σύνδεσης γνώσεων, παρά τρόπος διαπίστωσης της ένταξης (ένα παράδειγμα εδώ είναι οι συνδυαστικές ερωτήσεις στην περίπτωση της γεωγραφίας, οι ερωτήσεις συμπλήρωσης ονομάτων στην περίπτωση της ιστορίας και των πολιτικών θεσμών, αλλά και—έστω και αν είναι εκτός της ανάλυσης μας—οι ερωτήσεις περί αντικατάστασης των λέξεων στις ερωτήσεις γλώσσας).

Ο άλλος παράγοντας που θα μειώσει το ποσοστό επιτυχίας είναι ότι η Τράπεζα δεν λαμβάνει υπόψη τα κοινωνικά προφίλ των αιτούντων/ουσών. Οι περισσότερες ερωτήσεις γλώσσας και γνώσεων αφορούν θέματα «υψηλής κουλτούρας» και είναι διατυπωμένα με εκλεπτυσμένη γλώσσα, η οποία προϋποθέτει μια οπτική και εμπάθυση που υπερβαίνει κατά πολύ τους όρους της επαρκούς ένταξης και συμμετοχής. Για να το πούμε διαφορετικά: αν κρίνει κανείς από πληθώρα ερωτήσεων στην Τράπεζα, φαίνεται ότι οι Έλληνες πολίτες κατακλύζουν κάθε χρόνο μουσεία, θέατρα, αρχαιολογικούς χώρους, και δεν μιλούν για τίποτα άλλο παρά για ποίηση, ανακύκλωση και μουσική. Και αφού αυτό προβάλλει ως πρότυπο της καθημερινότητας των Ελλήνων πολιτών, η ελληνική πολιτεία δεν μπορεί παρά να βασίζεται σε αυτή όταν κρίνει την ένταξη και συμμετοχή των αιτούντων/ουσών την ελληνική ιθαγένεια, δηλαδή ανθρώπων που στη συντριπτική τους πλειοψηφία είναι οικονομικοί μετανάστες που δουλεύουν σε σκληρές χειρωνακτικές εργασίες (σιδεράδες, οικοδόμοι, υδραυλικοί, καθαρίστριες, φροντίδα ηλικιωμένων κ.λπ.). Ο τρόπος ένταξης ενός ανθρώπου που εργάζεται στην οικοδομή είναι διαφορετικός από αυτόν των παιδιών του μπορεί να έχουν από φοιτήσει από ελληνικό σχολείο ή πανεπιστήμιο. Σε μια τέτοια περίπτωση τα παιδιά θα μπορούσαν για παράδειγμα να περνούν μιας μορφής γραπτή δοκιμασία, αλλά σίγουρα με ερωτήσεις που να αντανακλούν καλύτερα την ελληνική πραγματικότητα. Ο λειτουργικά αναλφάβητος πατέρας τους όμως δε θα μπορούσε εκ των πραγμάτων να ανταποκριθεί σε μια τέτοια διαδικασία.

Ακόμα και ερωτήσεις φαινομενικά αθώες που αφορούν για παράδειγμα «συναισθηματικές» εκφράσεις, χρήση τεχνολογίας από παιδιά, τρόπους ψυχαγωγίας ή τη μουσική τίθενται με τρόπο που είναι κοινωνικά μεροληπτικός – αποξενώνουν ανθρώπους από χαμηλά κοινωνικά στρώματα που δε «μιλάνε» έτσι για αυτά

⁴ Στο πλαίσιο του έργου «Η Ιθαγένεια στην πράξη» θα παραχθεί συγκεκριμένη αναλυτική πρόταση στην ως άνω κατεύθυνση.

τα θέματα. Αυτή η μεροληψία φαίνεται και σε πολλές ερωτήσεις γνώσης, πολλές εκ των οποίων απαιτούν ένα επίπεδο γνώσης, το οποίο αναρωτιέται κανείς αν το παρέχει κάπου η ελληνική πολιτεία. Αυτό που πάντως είναι απαραίτητο να σημειωθεί είναι ότι, όπως ανέφερε και Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου «η διαδικασία πολιτογράφησης δεν είναι πανελλήνιες εξετάσεις. Σκοπός της είναι να εντοπίσει την ένταξη των ανθρώπων και την εξοικείωσή τους με τη χώρα. Ο βαθμός δυσκολίας των ερωτήσεων καθιστά πρακτικά αδύνατη την επιτυχή εξέταση για την πλειοψηφία των αιτούντων που είναι αδύνατο να ανταποκριθεί επιτυχώς σε αυτό το επίπεδο εξέτασης. Θέτοντας τον βαθμό δυσκολίας σε τόσο υψηλό επίπεδο ουσιαστικά καταδικάζονται οι αιτούντες σε αποτυχία και άρα σε μόνιμη αλλοδαπότητα»⁵.

Τι σημαίνουν όλα αυτά όμως για την πολιτογράφηση; Απ' όσο μπορούμε να καταλάβουμε σημαίνουν ότι το Υπουργείο Εσωτερικών δεν αποζητά να διαπιστώσει την ένταξη και συμμετοχή κάποιου/ας. Φαίνεται πως αυτό που αποζητά είναι να διαπιστώσει την ύπαρξη συγκεκριμένης παιδείας, την οποία οι αιτούντες/σες καλούνται να αποκτήσουν μόνοι/ες τους και με συγκεκριμένη μαθησιακή μέθοδο (αποστήθιση). Από την πλευρά του το κράτος απλά δίνει τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις. Εδώ φυσικά λανθάνει και μια άποψη για τον ιδεατό πολίτη. Φαίνεται δηλαδή ότι για το ελληνικό κράτος ιδεατός πολίτης είναι κάποιος/α με αρκετή μόρφωση και εξοικείωση με τη γραπτή γλώσσα που μπορεί να διαβάσει και να αποστηθίσει τις σωστές απαντήσεις. Η ανάλυση που ακολουθεί διαπιστώνει αυτό το σχήμα στο κρισιμότερο μέρος του νέου συστήματος πολιτογράφησης, τη γραπτή δοκιμασία, ενώ οι προτάσεις βελτίωσης έχουν ως κύριο στόχο την επανασύνδεση των ερωτήσεων με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ένταξης και της συμμετοχής.

Γεωγραφία

Η καλή γνώση της γεωγραφίας της Ελλάδας αποτελεί ένα διακριτό πεδίο εξέτασης των αιτούντων/ουσών πολιτογράφησης στην Ελλάδα, τόσο με το προηγούμενο σύστημα όσο και με το νέο. Ωστόσο, η αλλαγή του τρόπου εξέτασης φέρνει σημαντικές αλλαγές και στο περιεχόμενο της εξέτασης του συγκεκριμένου πεδίου για δύο λόγους. Πρώτον, η γεωγραφία αποσυνδέεται ολοκληρωτικά από τη βιωματική εμπειρία των αιτούντων/ουσών και μετατρέπεται σε ένα πεδίο σχολικών γνώσεων. Δεύτερον, συρρικνώνεται η ίδια η αντίληψη για τη γεωγραφία, καθώς δίνεται έμφαση σε αντιστοιχίες και θέσεις στον χάρτη και όχι στο γεωγραφικό εύρος ή στη σημασία των διαφορετικών τόπων για τη χώρα. Παράλληλα, το περιεχόμενο της εξέτασης αυστηροποιείται σε βαθμό που να γίνεται απαγορευτική για όποιον/α αδυνατεί να αποστηθίσει με την ικανότητα ενός παιδιού (δηλαδή ακόμα και αν δεχόταν κανείς την αποστήθιση ως μαθησιακή μέθοδο, ας θυμόμαστε πως δεν είναι το ίδιο αποτελεσματική για όλους τους ανθρώπους και όλες τις ηλικίες). Ας δούμε λίγο πιο αναλυτικά αυτά τα δύο σημεία.

Η γεωγραφία αποσυνδέεται ολοκληρωτικά από τη βιωματική εμπειρία των αιτούντων/ουσών: Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των ποιοτικών (ανοιχτών) ερωτήσεων της προφορικής συνέντευξης (προηγούμενο σύστημα) ειδικά στο πεδίο της γεωγραφίας ήταν ότι οι αιτούντες/σες μπορούσαν να απαντήσουν με ερέθισμα κυρίως την εμπειρία τους. Η απλή ερώτηση «έχετε ταξιδέψει στην Ελλάδα; Γνωρίζετε άλλες πόλεις;» και οι συμπληρωματικές ερωτήσεις συχνά έδιναν επαρκέστατη εικόνα για τις γεωγραφικές γνώσεις τους. Ακόμα όμως και όταν η απάντηση ήταν αρνητική, η σύνδεση των ερωτήσεων με τον ιδιαίτερο τόπο (π.χ. Πού βρίσκεται η Αττική στον χάρτη; Ποια βουνά έχουμε εδώ στην Αττική;) δημιουργούσε ένα οικείο έδαφος το οποίο πλαισίωνε και τις ερωτήσεις που ακολουθούσαν (πχ Έχετε δει στην τηλεόραση ....; Έχετε

⁵ Πρβλ. στο δελτίο τύπου της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου «[Σχετικά με την Τράπεζα Θεμάτων Πολιτογράφησης](#)».

ακούσει από φίλους σας που έχουν ταξιδέψει ...; Ξέρετε προϊόντα που παράγονται μόνο στην Ελλάδα και που παράγονται αυτά...;). Το βασικό πλεονέκτημα αυτής της προσέγγισης στο πεδίο της γεωγραφίας ήταν ότι ένα μέρος των προκαθορισμένων ερωτήσεων προσαρμοζόταν στην καθημερινότητα και διευκόλυνε σημαντικά την κατανόηση από μέρους της επιτροπής αξιολόγησης όχι μόνο των γνώσεων αλλά και του βαθμού παρατήρησης του περιβάλλοντος χώρου και της εμπειρίας των αιτούντων/ουσών. Η Τράπεζα Θεμάτων ως μέθοδος ακυρώνει αυτή τη δυνατότητα (και όχι μόνο στο πεδίο της Γεωγραφίας) - ουσιαστικά υπονομεύει τους λόγους για τους οποίους η γεωγραφία συνιστά κριτήριο ένταξης - και καλεί τους/τις συμμετέχοντες/συμμετέχουσες να απαντήσουν σε μια σειρά ερωτήσεων που δεν αποδεικνύει με κανένα τρόπο τη βιωματική σχέση τους με τη γεωγραφία της χώρας. Ας δούμε λίγο πιο αναλυτικά πώς αυτές τις ερωτήσεις συντείνουν ακόμα περισσότερο στη μετατροπή της γεωγραφίας ως προϋπόθεσης ένταξης σε τεστ γνώσεων.

Το πεδίο της γεωγραφίας ως πεδίο γνώσεων συρρικνώνεται και αυστηροποιείται. Με το σύστημα της συνέντευξης οι αιτούντες/σες καλούνταν να γνωρίζουν τον πληθυσμό, τις πόλεις, τη θέση, τα σύνορα, την έκταση και τη μορφή, τις θάλασσες που βρέχουν την Ελλάδα, τη νησιωτική Ελλάδα, το κλίμα, την υδρογραφία, το ανάγλυφο (βλ. βιβλίο Ελλάδα. Η δεύτερη Πατρίδα) – αυτά τα υπο-πεδία συναποτελούσαν, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εξέτασης, τη γεωγραφία της χώρας και η έμφαση ήταν στο εύρος και όχι στη λεπτομέρεια. Στο νέο σύστημα η θεματική ενότητα της γεωγραφίας απαρτίζεται από 70 θέματα. Στο σύνολό τους περιορίζουν τη γεωγραφία σε τυπική και λεπτομερή γνώση των γεωγραφικών διαμερισμάτων, διοικητικών περιφερειών, νομών, πρωτευουσών νομών, θαλασσών, ποταμιών και λιμνών (μόνο τα θέματα 18, 19 και 50 αποκλίνουν από αυτήν την κατεύθυνση). Εδώ έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και η χρήση του χάρτη. Το πρώτο μέρος των ερωτήσεων, το οποίο δεν περιλαμβάνει χρήση του χάρτη, βασίζεται στη δυνατότητα φωτογραφικής αποστήθισης του συνόλου των πληροφοριών ενός πολιτικού και φυσικού χάρτη (γεωγραφικά διαμερίσματα, νομοί, πρωτεύουσες, ποτάμια, λίμνες, βουνά) με ερωτήσεις μέχρι για το πού εκβάλλουν οι ποταμοί (με εξαίρεση τα θέματα 4 έως 8, 10, 13 και 14 που έχουν τη μορφή σχεδόν ανοιχτής ερώτησης). Το δεύτερο μέρος, που περιλαμβάνει χρήση χάρτη και τη δυνατότητα επιλογής απάντησης, θεωρείται καταλληλότερο για τους στόχους της συγκεκριμένης διαδικασίας. Η μετατόπιση από την ευρύτητα της γεωγραφίας στις αντιστοιχίες νομών-πρωτευουσών κ.λπ. και τις θέσεις τους στον χάρτη συνοδεύεται από ακόμα ένα στοιχείο που θα έπρεπε να απασχολήσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής: η σημασία τους για τη χώρα. Οι ερωτήσεις που έχουν επιλεγεί για την Τράπεζα Θεμάτων δίνουν το μήνυμα πως η γεωγραφία της χώρας δεν συνδέεται με κανέναν τρόπο με την ιστορική, κοινωνική, πολιτική, οικονομική, πολιτισμική ζωή της χώρας, δηλαδή με τους ανθρώπους της.

Πρόταση:

Με βάση τα παραπάνω, και δεδομένου ότι ο βιωματικός παράγοντας αποκλείεται από τη διαδικασία, προτείνεται η εκ νέου επεξεργασία της θεματικής ενότητας της γεωγραφίας (α) με αντικατάσταση μέρους των ερωτήσεων με περισσότερες ανοιχτές ερωτήσεις και διευρυμένη χρήση του χάρτη και (β) με αντιστοιχίες των τόπων με ποιοτικά χαρακτηριστικά τους, έξω από τις πληροφορίες που διαθέτει ο χάρτης. Η γεωγραφία εξάλλου δεν αφορά αποκλειστικά τους τόπους ως τέτοιους, αλλά και τις σχέσεις των ανθρώπων με αυτούς.

Πολιτισμός

Τα τελευταία χρόνια οι αιτούντες/σες πολιτογράφηση καλούνταν να απαντήσουν σε ερωτήματα για την πολιτιστική ζωή της χώρας με αναφορές στην πολιτισμική παραγωγή από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα,

στα ήθη και τα έθιμα αλλά και σε πρακτικές που σχετίζονται με θρησκευτικά έθιμα. Σε αυτούς τους γενικούς άξονες κινούνταν οι σχετικές ερωτήσεις κατά τη διαδικασία των συνεντεύξεων, με έμφαση σε σημαντικές προσωπικότητες (κυρίως φιλοσοφία, λογοτεχνία, ποίηση), αρχαιολογικούς χώρους και άλλους χώρους πολιτισμού, τα έθιμα και τον τρόπο εορτασμού σημαντικών γιορτών (σε κάποιες περιπτώσεις θρησκευτικών), τη μουσική, τις εφημερίδες, τα τηλεοπτικά κανάλια και ούτω καθεξής. Δεδομένου ότι είναι ένα πεδίο στο οποίο η άμεση εμπειρία έχει πρωταρχική θέση (Ποιους αρχαιολογικούς χώρους έχετε επισκεφθεί; Τι μουσική ακούτε; Πού διαβάζετε τις ειδήσεις;), στην πρακτική της αξιολόγησης θεωρείται ισχυρός δείκτης ένταξης. Από την άλλη, δεδομένου ότι ο «πολιτισμός» ενέχει ως κατηγορία άπειρες σημασιοδοτήσεις και περιεχόμενα (π.χ. λαϊκός-υψηλός, εθνικός-παγκόσμιος), το πώς οριοθετείται από μια σειρά ερωτήσεων συχνά περιέχει όχι μόνο υποκειμενικές επιλογές από την πλευρά των εξεταστών αλλά και στρατηγικές (ή αυθαιρεσίες). Υπ' αυτήν την έννοια πρόκειται για ένα πεδίο στο οποίο πράγματι η Τράπεζα Θεμάτων έρχεται να περιορίσει το εύρος των υποκειμενικών επιλογών και πιθανών αυθαιρεσιών από την πλευρά των εξεταστών. Ωστόσο, φαίνεται να πετυχαίνει το αντίθετο, προτείνοντας μια πολύ στενή αντίληψη για το τι σημαίνει «πολιτισμός» και παραβλέποντας σε πολύ μεγάλο βαθμό το προφίλ των αιτούντων/ουσών και τον βιωματικό παράγοντα. Επίσης, διατηρεί ένα από τα εμφανώς προβληματικά σημεία του προηγούμενου συστήματος, το οποίο ενσωμάτωνε στην αξιολόγηση της ένταξης και τις θρησκευτικές πρακτικές. Ας δούμε αυτά τα δύο σημεία λίγο πιο αναλυτικά.

Τι σημαίνει «πολιτισμός»:

Η θεματική ενότητα του πολιτισμού περιλαμβάνει 70 ερωτήσεις που χωρίζονται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος, οι ερωτήσεις στην πλειοψηφία τους ακολουθούν μια σχηματική χρονική αλληλουχία από την προϊστορική και παλαιολιθική περίοδο, στην αρχαιότητα, στη βυζαντινή περίοδο και από εκεί στη νεοκλασική (υπάρχουν και κάποιες ερωτήσεις για την ελληνική μυθολογία). Ήδη αυτή η ταξινόμηση -μαζί με το περιεχόμενο ερωτήσεων που αφορούν κυρίως κτίσματα και μνημεία - αποκαλύπτει μια κατανόηση του πολιτισμού με όρους ιστορίας της τέχνης. Σε αυτό το πλαίσιο, απαιτεί από τους/τις εξεταζόμενους/ες όχι μόνο να γνωρίζουν δια της εξοικείωσης και μάθησης για την παραγωγή της κάθε περιόδου, αλλά και να την αναγνωρίζουν σε απεικονίσεις κτηρίων, γλυπτών και άλλων αντικειμένων, από τα οποία απέχει πολύ η καθημερινότητα των αιτούντων/ουσών. Αυτή η προσέγγιση (που υπήρχε και στο σύστημα των συνεντεύξεων αλλά εδώ γίνεται πολύ πιο καθοριστική) θέτει ως όρο πολιτισμικής ένταξης το ενδιαφέρον όχι μόνο για την πολιτισμική ιστορία της Ελλάδας, αλλά και για την ιστορία της τέχνης εν γένει. Δίνοντας ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, δεν αρκεί να έχει επισκεφθεί κάποιος/α την Ακρόπολη αλλά θα πρέπει να είναι σε θέση να μιλήσει για αυτή όπως θα το έκανε ένας/μία ειδικός.

Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει ερωτήσεις για τη σύγχρονη πολιτισμική παραγωγή της χώρας και ειδικότερα για τη μουσική, τον κινηματογράφο, τη λογοτεχνία, την ποίηση, τον αθλητισμό και τις πρακτικές που σχετίζονται με τις θρησκευτικές εορτές. Με εξαίρεση τα τελευταία που θα συζητηθούν αμέσως μετά, οι υπόλοιπες ερωτήσεις κρίνονται σε γενικές γραμμές συμβατές με τους στόχους της διαδικασίας δεδομένου ότι οι σχετικές πληροφορίες διαχέονται σε κανάλια επικοινωνίας που είναι ευρέως διαθέσιμα (τηλεόραση, ραδιόφωνο, ίντερνετ) και σε διάφορες μορφές (ταινίες, ντοκιμαντέρ κ.λπ.), χωρίς να απαιτείται η εξαντλητική γνώση αυτών των υπο-πεδίων. Η σημαντική διαφορά αυτού του δεύτερου μέρους σε σχέση με το πρώτο έγκειται στο ότι δεν απευθύνεται μόνο στις γνώσεις που αποκτά κανείς αν περάσει πολλές ώρες σε έναν αρχαιολογικό χώρο ή μουσείο ή αν διαβάσει βιβλία τέχνης, αλλά στην καθημερινή εμπειρία. Ως εκ τούτου, συνιστά πολύ πιο ασφαλή δείκτη για την αξιολόγηση της πολιτισμικής ένταξης.

Θρησκεία και έθιμα (ερωτήσεις 63-70)

Αναφέρθηκε και παραπάνω, πως η συμπερίληψη των θρησκευτικών εθίμων στη διαδικασία αποτελούσε ένα από τα προβληματικά σημεία του συστήματος των συνεντεύξεων, το οποίο συνεχίζεται και στην Τράπεζα Θεμάτων. Η εμπειρία από τις συνεντεύξεις δείχνει το ενεργό ενδιαφέρον των αιτούντων/ουσών να γνωρίσουν τα θρησκευτικά έθιμα ανεξάρτητα από τη δική τους σχέση με τη θρησκεία. Όμως, παρόλα αυτά, η ενσωμάτωση αυτών των ερωτήσεων στη διαδικασία δείχνει αδυναμία από την πλευρά των εκπροσώπων του κράτους να σκεφτούν τον πολίτη ανεξάρτητα από τις θρησκευτικές πρακτικές και ως εκ τούτου να σεβαστούν τον όρο της θρησκευτικής ουδετερότητας που διέτρεχε – τουλάχιστον μέχρι σήμερα - τις οδηγίες για την αξιολόγηση της ένταξης.

Πρόταση:

Με βάση τα παραπάνω, προτείνεται: (α) περιορισμός των ερωτήσεων του πρώτου μέρους που αφορούν τα μνημεία προηγούμενων περιόδων και αναδιτύπωση ώστε να συνδεθούν περισσότερο με το πώς αυτά εντάσσονται σήμερα στην καθημερινή ζωή των πολιτών (π.χ. «Ποιο μνημείο επισκέπτονται συνήθως οι Έλληνες όταν ταξιδεύουν στην Κωνσταντινούπολη» αντί του «Αν ο ναός της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη ανήκει στον αρχιτεκτονικό τύπο 'Βασιλική με τρούλλο'», Θέμα 21), (β) εμπλουτισμός των ερωτήσεων που αφορούν τη σύγχρονη πολιτιστική ζωή της χώρας με βάση τις πληροφορίες που διαχέονται από ευρέως διαθέσιμα κανάλια και (γ) πλήρης αφαίρεση των ερωτήσεων που αφορούν τα θρησκευτικά έθιμα.

Ιστορία

Η ιστορία αποτελεί ένα διακριτό πεδίο εξέτασης στη διαδικασία πολιτογράφησης. Όπως με τη γεωγραφία (αλλά και τους πολιτικούς θεσμούς), αυτό ίσχυε και με το προηγούμενο σύστημα. Και τότε και τώρα, η ιστορία θεωρείται δείκτης ένταξης κάποιου/ας στην κοινωνική ζωή της χώρας. Σε σύγκριση ωστόσο με άλλα πεδία, η κρίση της ιστορικής γνώσης παρουσιάζει εγγενή προβλήματα (αυτό ισχύει και για τον πολιτισμό που έγινε ξεχωριστό πια πεδίο). Το ποια ιστορική γνώση θα τεθεί προς κρίση αλλά και το πώς κρίνουμε την ιστορική γνώση κάποιου με δεδομένο ότι υπάρχουν πολλές και διαφορετικές απόψεις για ιστορικά θέματα είναι στοιχεία που κάνουν την αξιολόγηση περί ιστορικής γνώσης δύσκολο εγχείρημα. Μέχρι τώρα, στις Επιτροπές Πολιτογράφησης εξεταζόταν ο βαθμός στον οποίο ο/η υποψήφιος/α διέθετε βασικές γνώσεις για τα γεγονότα και τα πρόσωπα της ελληνικής ιστορίας. Το ζητούμενο ήταν να μπορεί να περιγράψει κάποια γεγονότα που σημάδεψαν την ελληνική ιστορία και να αναφερθεί σε προσωπικότητες που συνδέονται με αυτά, χωρίς το ενδιαφέρον να επικεντρώνεται απαραίτητα σε ακριβείς ημερομηνίες, λεπτομέρειες και αναλυτικές πληροφορίες. Επιπλέον, η έμφαση δινόταν στη νεότερη ελληνική ιστορία και στον τρόπο με τον οποίο γεγονότα και εξελίξεις των τελευταίων δύο αιώνων (ελληνική επανάσταση, 1922 - Μικρασιατική Καταστροφή - πρόσφυγες, το ΟΧΙ του 1940, Κατοχή, Εμφύλιο, Χούντα κ.λπ.) επηρέασαν τις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες της σύγχρονης Ελλάδας. Η έμφαση αυτή βεβαίως δεν απέτρεπε την ύπαρξη ερωτήσεων για άλλα θέματα περί ελληνικής ιστορίας από την αρχαιότητα ως σήμερα (Μέγας Αλέξανδρος, Αθήνα του Περικλή, Άλωση της Κωνσταντινούπολης κ.α.). Οι Επιτροπές καλούνταν να αξιολογήσουν μόνο τη εξοικείωση/γνώση του υποψηφίου και όχι φυσικά την προσωπική του άποψη για ένα ιστορικό πρόσωπο ή γεγονός. Αν και το πεδίο της ιστορίας ήταν από εκείνα που μπορούσαν να υπάρξουν (και υπήρχαν) αρκετές αυθαιρεσίες εξαιτίας της διακριτικής ευχέρειας των μελών των Επιτροπών, η πλούσια σύνθεση των τελευταίων (5μελείς όταν αυτό ήταν δυνατό) εξασφάλιζε κάποια ισοροπία.

Πάντως, όπως και στην περίπτωση του «πολιτισμού», η αλλαγή του τρόπου εξέτασης με την Τράπεζα Θεμάτων θα μπορούσε να βοηθήσει στον περιορισμό των αυθαιρεσιών. Φαίνεται ωστόσο να πετυχαίνει το αντίθετο. Και αυτό για τρεις λόγους. Πρώτον, συρρικνώνεται η ίδια η αντίληψη για την ιστορία, καθώς δίνεται έμφαση σε ημερομηνίες, πολιτικά πρόσωπα, αντιστοιχίες και θέσεις και όχι στη σημασία τους για τη χώρα και τους πολίτες της. Δεύτερον, οι ερωτήσεις αποσυνδέονται από την όποια καθημερινότητα και μετατρέπονται σε ένα πεδίο ξερών γνώσεων και μάλιστα ερωτήσεων πολλαπλής επιλογής. Τρίτον, το επίπεδο πολλών ερωτήσεων είναι δυσανάλογα υψηλό. Πολλές μάλιστα τίθενται με προβληματικό τρόπο, είτε γιατί χρησιμοποιούν δυσνόητη γλώσσα είτε γιατί δεν είναι σαφές τι ρωτάνε. Μερικές είναι και παιδαγωγικά προβληματικές. Για παράδειγμα, σε μία ερώτηση με πολλά υπο-ερωτήματα η βέλτιστη πρακτική λέει ότι είναι καλό να μην υπάρχουν ερωτήσεις που να αφορούν διαφορετικές ιστορικές εποχές. Και όμως αυτό γίνεται επανειλημμένως (ενδεικτικά οι ερωτήσεις 1, 9, 10, 16, 16, 30, 32, 43). Σε άλλες περιπτώσεις ζητούνται ορισμοί (π.χ. 5, 6, 13, 15, 26, 27, 28, 29, 37, 51) και μάλιστα σε θέματα καθόλου εύκολα και τα οποία αποτελούν θέματα διαφωνίας μεταξύ ιστορικών (π.χ. «Εθνικός Διχασμός», «Σεισάχθεια» κ.λπ.).

Με άλλα λόγια, το περιεχόμενο της εξέτασης αυστηροποιείται και το επίπεδο γίνεται απαγορευτικό. Μάλιστα το περιεχόμενο είναι τέτοιο που πολλοί φοιτητές ή απόφοιτοι ελληνικών πανεπιστημίων θα δυσκολευόντουσαν να απαντήσουν, αν δεν αποτύγχαναν. Υπό μια έννοια μια τέτοια αποτυχία είναι θεμιτή. Γιατί αυτό που διδάσκεται στο πανεπιστήμιο και στο σχολείο, στους νέους πολίτες αυτού του κράτους, είναι ότι ιστορική γνώση δεν σημαίνει γνώση ημερομηνιών ή απαρίθμηση πληροφοριών. Όπως επίσης ότι η χρησιμοθηρική γνώση και η παπαγαλία είναι κάτι επιβλαβές και σίγουρα όχι ο στόχος της μαθησιακής διαδικασίας. Μάλιστα, θεωρητικά τουλάχιστον, αυτό είναι κάτι με το οποίο φαίνεται να συμφωνούν όλοι και όλες —διδάσκοντες/ουσες, επιστήμονες, γονείς, μέλη της διοίκησης κ.α. Πιο εντυπωσιακό είναι ότι τουλάχιστον όσον αφορά την ιστορία, η Τράπεζα περιέχει θέματα που σπανίως διδάσκονται στην εγκύκλια εκπαίδευση που η ελληνική πολιτεία παρέχει στους Έλληνες πολίτες (π.χ μεταπολεμικές δεκαετίες, δικτατορία, μεταπολίτευση). Με άλλα λόγια, το νέο σύστημα όχι μόνο απαιτεί από τους αιτούντες/σες την ελληνική ιθαγένεια μια γνώση που εσφαλμένα πιστεύουμε ότι θα έπρεπε να έχουν όσοι έχουν πάει στο ελληνικό σχολείο, αλλά ακόμη περισσότερη.

Η διαδικασία αυτή δεν μπορεί παρά να οδηγήσει σε αιτούντες/σες που προσπαθούν να αποστηθίσουν τις «σωστές» απαντήσεις. Και μάλιστα αυτό ισχύει και για τις ερωτήσεις σύντομης ανάπτυξης (δες ερωτήσεις ιστορίας πχ. για τη «σεισάχθεια», τους «ακρίτες» στην ιστορία) που με βάση το Υπουργείο επιδέχονται «σωστό» και «λάθος» ως απάντηση. Αυτό έγινε ακόμα πιο σαφές όταν το Υπουργείο δημοσίευσε τις «σωστές» απαντήσεις. Εδώ φυσικά ελλοχεύει και ο κίνδυνος να κριθεί η άποψη κάποιου/ας που μπορεί να είναι διαφορετική.

Πρόταση:

Με βάση τα παραπάνω, προτείνεται: (α) επανεπεξεργασία πολλών ερωτήσεων και αναδιατύπωσή τους ώστε να είναι πιο εύκολα κατανοήσιμες από ανθρώπους με διαφορετικό μορφωτικό επίπεδο και βιώματα, (β) έμφαση στη νεότερη ελληνική ιστορία και κάποιος σχετικός περιορισμός ερωτήσεων που αφορούν περιόδους που είναι πολύ λίγο γνωστές σε ανθρώπους που δεν έχουν πάει σε ελληνικό σχολείο ή πανεπιστήμιο, (γ) αφαίρεση ερωτήσεων πολλαπλής επιλογής στις οποίες οι επιλογές αφορούν διαφορετικές περιόδους και (δ) συμμετοχή στη σύνταξη ερωτήσεων ανθρώπων με εμπειρία και ειδικευση στη διδακτική της ιστορίας σε μαθητές σχολείου.

Πολιτικοί θεσμοί

Τα ίδια προβλήματα με τα παραπάνω υπάρχουν και στα θέματα για τους πολιτικούς θεσμούς. Θυμίζουμε ότι η επαρκής εξοικείωση με τους θεσμούς και τις θεμελιώδεις αρχές του πολιτεύματος αποτελεί κρίσιμη παράμετρο απόδειξης της ενεργής και ουσιαστικής συμμετοχής των αιτούντων/ουσών στην πολιτική ζωή της χώρας. Σε γενικές γραμμές μέχρι τώρα οι Επιτροπές Πολιτογράφησης εξέταζαν δύο πράγματα. Το πρώτο ήταν ο βαθμός εξοικείωσης του υποψηφίου αναφορικά με (α) τον τρόπο ανάδειξης, την αρμοδιότητα και τον ρόλο των οργάνων άσκησης της κρατικής εξουσίας (Βουλή, Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Κυβέρνηση κ.λπ.), (β) τις βασικές διοικητικές δομές του ελληνικού κράτους (κεντρική Διοίκηση, περιφέρειες, Τοπική Αυτοδιοίκηση) και (γ) τη διαδικασία και τους τύπους των εκλογών, τη συμμετοχή της Ελλάδας σε διεθνείς οργανισμούς (Ε.Ε., Ο.Η.Ε. κ.λπ.). Δεύτερον, οι επιτροπές αξιολογούσαν την επαφή με θέματα πολιτικής επικαιρότητας (λ.χ. η ψήφιση κάποιου νομοσχεδίου που απασχόλησε την κοινή γνώμη, τα μνημόνια, η διαχείριση της πανδημίας κ.λπ.), καθώς και με θεσμούς για την εξυπηρέτηση του πολίτη σε καθημερινό επίπεδο (λ.χ. ΚΕΠ, Δημόσιες Υπηρεσίες). Η επαφή με τα θέματα της επικαιρότητας αποτελούσε δείκτη της δυνατότητας συμμετοχής των εν δυνάμει πολιτών στα κοινά, αλλά και της καλής γνώσης των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών τους. Σε πολλές περιπτώσεις οι ερωτήσεις λάμβαναν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των υποψηφίων (επαγγελματικά, γεωγραφικά, ταξικά, φύλου), τα άμεσα βιώματα τους καθώς και τους ιδιαίτερους δεσμούς που έχουν διαμορφώσει με τη νέα τους πατρίδα. Για παράδειγμα, διαφορετικές ερωτήσεις γινόντουσαν από τις Επιτροπές στην Κρήτη και στην περίπτωση ενός εργάτη γης εκεί, και άλλες από τις Επιτροπές στην Αθήνα στην περίπτωση μιας ιδιωτικής υπαλλήλου ή ενός οικοδόμου.

Οι ερωτήσεις της Τράπεζας Θεμάτων αφορούν μόνο το πρώτον από τους παραπάνω δύο άξονες. Αν και σε γενικές γραμμές, οι ερωτήσεις περί πολιτικών θεσμών θα μπορούσαν να διορθώσουν παθογένειες των συνεντεύξεων στις Επιτροπές Πολιτογράφησης, πολλές εξ αυτών, όπως τουλάχιστον έχουν δημοσιευτεί, είναι σχολαστικά νομικίστικες/διοικητικές (ενδεικτικά ο ερωτήσεις 53, 54, 60, 64). Άλλες είναι πολύ υψηλού επιπέδου και με δυσνόητη γλώσσα, αν μάλιστα λάβει κανείς υπόψη το σύνθημα εκπαιδευτικό/μορφωτικό επίπεδο των αιτούντων/ουσών (ενδεικτικά ερωτήσεις 16, 17, 49, 50, 51, 52, 58, 61, 62 κ.α.) Με άλλα λόγια, παρόλο που αυτές οι ερωτήσεις υποτίθεται ότι αξιολογούν τη συμμετοχή των αιτούντων/ουσών στο πολιτικό και κοινωνικό γίγνεσθαι, αυτή τη στιγμή αφορούν ερωτήσεις περί λειτουργίας θεσμών, δικαιοδοσιών Υπουργείων (και πηλήκιων αστυνομικών διευθυντών!). Δεν αφορούν δηλαδή τρέχοντα πολιτικά ζητήματα ή την επικαιρότητα. Και σίγουρα δεν λαμβάνουν υπόψη ούτε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των υποψηφίων, αλλά ούτε και τις διαφορετικές συνθήκες διαβίωσης τους. Είναι σίγουρα πιο πιθανό οι αιτούντες/σες που ζουν στην Αθήνα να αντιστοιχήσουν τον Άρειο Πάγο ή το Προεδρικό Μέγαρο με τη σωστή εικόνα παρά κάποιοι που μένουν στον Πύργο Ηλείας. Επίσης, οι ερωτήσεις δεν λαμβάνουν καθόλου υπόψη αυτή τη στιγμή τη συλλογική «δράση» κάποιων αιτούντων/ουσών, τη συμμετοχή τους δηλαδή σε κοινωνικές οργανώσεις ή συλλογικούς φορείς (όπως σωματεία, ΜΚΟ, Ιδρύματα, άτυπες ομάδες, ενώσεις προσώπων, π.χ. ενώσεις Γονέων και Κηδεμόνων κ.λπ.) που αποτελούν σημαντικότερους δείκτες και συμμετοχής και ένταξης κάποιου/ας στη δεύτερη του/της πατρίδας.

Πρόταση:

Με βάση τα παραπάνω, προτείνεται: (α) επανεπεξεργασία πολλών ερωτήσεων και αναδιατύπωσή τους (ιδιαίτερα των έντονα νομικίστικων) ώστε να είναι πιο εύκολα κατανοήσιμες από ανθρώπους με διαφορετικό μορφωτικό επίπεδο και επαγγελματική εμπειρία (β) διατύπωση ερωτήσεων που να αφορούν την επικαιρότητα (οι οποίες θα πρέπει μάλιστα να προτεραιοποιούνται σε περίπτωση ανανέωσης της Τράπεζας), (γ) αφαίρεση ή μείωση των ερωτήσεων πολλαπλής επιλογής με τη χρήση «Σωστού»,

«Λάθους» (δ) συμμετοχή στη σύνταξη ερωτήσεων ανθρώπων και οργανισμών με εμπειρία από την πολιτογράφηση και με αιτούντες/σες (μέλη της Διοίκησης, μέλη των παλιών Επιτροπών, ΜΚΟ κλπ.).

Επίλογος

Η παρούσα ανάλυση ανέδειξε κάποια από τα σημαντικά προβλήματα της γραπτής δοκιμασίας⁶ που προβλέπει το νέο σύστημα πολιτογράφησης. Πέραν των εγγενών προβλημάτων που ενέχει ο στόχος της κωδικοποίησης σε γραπτή εξέταση, η Τράπεζα Θεμάτων, όπως έχει δημοσιευτεί αυτή τη στιγμή, είναι κοινωνικά μεροληπτική, περιέχει πολύ δύσκολες ερωτήσεις (και ως προς το περιεχόμενο αλλά και ως προς τη διατύπωση), και κυρίως αποσυνδέει τη διαδικασία από τα βιώματα και τις εμπειρίες των αιτούντων/ουσών. Ουσιαστικά δηλαδή, δεν έχει τίποτε το «αντικειμενικό» παρά το ότι η προσδοκία αυτής της «αντικειμενικότητας» υπήρξε η υποτιθέμενη αιτία για να συγκροτηθεί. Επιπλέον φαίνεται να επιζητά και να θεσμοποιεί μια παθογένεια του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, την αποστήθιση. Είναι μάλιστα και θεσμικά μάλλον πρόχειρα οργανωμένα αν κρίνουμε από το γεγονός ότι μόνο πολύ πρόσφατα δόθηκαν οι σωστές απαντήσεις, ενώ τουλάχιστον στις ερωτήσεις γλώσσας κάποιες μέρες μετά οι «σωστές» απαντήσεις άλλαξαν⁷. Αυτό από μόνο του αποδεικνύει το πρόβλημα που υπάρχει με πολλές ερωτήσεις που δεν επιδέχονται «σωστές» απαντήσεις. Υπενθυμίζοντας εδώ πως η πρώτη γραπτή διαδικασία θα πραγματοποιηθεί στις 16/05/2021, άλλα δείγματα της ανεπαρκούς οργάνωσης είναι η καθυστερημένη αναζήτηση προσωπικού από τον χώρο της εκπαίδευσης που θα στελεχώσει τη διαδικασία της γραπτής εξέτασης (προσωπικού που δεν θα έχει φυσικά «προετοιμαστεί» για τη διαδικασία), η ανεπαρκής μέριμνα για τη δυνατότητα πρόσβασης στην τράπεζα θεμάτων (δεν έχουν όλοι προσωπικό τάμπλετ/υπολογιστή και η πρόσβαση από το κινητό στην τράπεζα θεμάτων δεν είναι φιλική για τους χρήστες), ενώ ιδιαίτερη σημασία έχει και η ασάφεια ως προς την προφορική συνέντευξη που θα ακολουθήσει και τη βαρύτητά της. Εν κατακλείδι, το βασικό πρόβλημα της Τράπεζας Θεμάτων είναι ότι δεν ικανοποιεί τους ίδιους τους στόχους της. Η ένταξη των αιτούντων/ουσών και οι αρετές που μπορεί να έχει κάποιος/α που ζητάει την ελληνική ιθαγένεια δεν αποδεικνύονται με κανέναν τρόπο από την ικανότητα τους να απαντήσουν σωστά σε ερωτήσεις της Τράπεζας Θεμάτων.

Το ελάχιστο πρώτο βήμα που πρέπει να γίνει αυτή τη στιγμή για να βελτιωθεί η διαδικασία είναι μια επαναξιολόγηση των ερωτήσεων που περιέχονται στην Τράπεζα Θεμάτων, ή τουλάχιστον η διαγραφή των πιο προβληματικών. Το επόμενο βήμα είναι να αντιμετωπιστεί το ζήτημα του τρόπου προετοιμασίας για τις εξετάσεις. Η απουσία φροντίδας για την προετοιμασία όσων επιθυμούν να γίνουν Έλληνες/ίδες πολίτες (ας μη ξεχνάμε μάλιστα ότι πρόκειται εν πολλοίς για ανθρώπους για τους οποίους η Ελλάδα δεν είναι «δεύτερη πατρίδα» αλλά «πρώτη») αντιμετωπίζεται με τη δημιουργία υποτυπωδών δομών ή την ενίσχυση των υπάρχουσών δομών (προετοιμασία με μαθήματα, εγχειρίδια, δράσεις, εξοπλισμό). Εφόσον η πολιτογράφηση μετατρέπεται σε εξεταστική διαδικασία το ελάχιστο που μπορεί να γίνει από την πλευρά του κράτους είναι μια τέτοια μέριμνα. Σε επόμενο χρόνο θα δούμε πώς τέτοιου είδους βελτιώσεις μέσα στη δεδομένη συνθήκη του νέου συστήματος πολιτογράφησης μπορούν να οδηγήσουν στην επανασύνδεση της αξιολόγησης της ένταξης και της συμμετοχής με τις κοινωνίες και του ανθρώπους τους.

⁶ Βλπ την ενημερωτική δημοσίευση του Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity «[Οι Λεπτομέρειες για την Διεξαγωγή των Εξετάσεων για το Πιστοποιητικό Επάρκειας Γνώσεων για Πολιτογράφηση \(Π.Ε.Γ.Π\)](#)».

⁷ Βλπ την ενημερωτική δημοσίευση του Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity «[Αλλαγές στις απαντήσεις της Τράπεζας Θεμάτων](#)».

Συγγραφή:

Μιχάλης Σωτηρόπουλος, Διδάσκων στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης του ΔΠΘ και μεταδιδακτορικός ερευνητής στο Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας των Επιστημών, ΕΚΠΑ

Έλενα Ψυλλάκου, Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, Κοινωνική Θεωρία και Επικοινωνία, ΕΚΚΕ

Συντονισμός παραγωγής και επιμέλεια: Ισμήνη Καρυδοπούλου, Υπεύθυνη Έργου

Επιμέλεια: Δημήτρης Χριστόπουλος, Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Για περισσότερες πληροφορίες ή για αιτήματα σχετικά με τα ΜΜΕ, παρακαλώ επικοινωνήστε με την υπεύθυνη επικοινωνίας Φένια Μπινιάρι στο fenia.binari@g2red.org.

«Το έργο “Η Ιθαγένεια στην πράξη” υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης το Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity και εταίρο την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου».

Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους € 12εκ, χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow.

Για περισσότερες πληροφορίες: www.activecitizensfund.gr